

lehesen venni a harcot ellenük, hanem azért is, hogy egyes helyes eredményeiket felhasználjuk.

DEWEY és követői rendszerének kritikai ismertetés mellett képet kapunk a *pragmatizmus* és az amerikai iskolai gyakorlat összefüggéséről.

Az *egzisztencializmus*, habár nem alkot egységes pedagógiai rendszert, nemcsak HEIDEGGER, JASPERS, SARTRE filozófiai műveiben, CAMUS, SARTRE, SIMONE de BEAUVOIR regényeiben, színdarabjaiban, elbeszéléseiben levő közvetlen pedagógiai utalásokon keresztül hat a pedagógiára, hanem a neveléstudomány egyes képviselői pedagógiai művekben is igyekeznek a pedagógiát az egzisztencializmusra alapozni. Ezért az egzisztencialista pedagógia ismertetésének és bírálatának is három területen kell történnie. A pedagógiai művekben (H. ELSCHENBROICH, G. KNELLER, A. FALLICO, O. BOLLNOW, W. MORRIS stb. művein) kívül elemzik a szerzők a filozófiai és irodalmi alkotások nevelési vonatkozásait is.

A katolikus egyház pedagógiája, a *neotomista* pedagógia képviselői (W. MCGUCKEN, J. MARITAIN, G. MANSER, M. GOODRICH, L. RIBOULET, M. CASOTTI stb.) a pedagógia szinte minden kérdésével foglalkoznak. Fő figyelmüket a nevelési cél, az oktatás tartalma,

a pedagógus szerepe, a közoktatási rendszer problémáinak szentelik.

A mai nyugati pedagógiai irányzatokat bemutató fejezet és az egész könyv a nyugati *kommunista* pártok kulturális intézményei pedagógiai tevékenységének, valamint a *haladói* nyugati pedagógusok munkásságának rövid ismertetésével zárul.

A mű a pedagógia általános alapjainak első monografikus kifejtése. Szerkezete, felépítése, az egyes fejezetek arányai jól tükrözik a bennük kifejtett témák jelentőségét, illetve aktualitását. A rangos szerzői kollektíva (a szerkesztőkön kívül KOSZTYUK, DANYILOV, SZKATKIN, ZANKOV, ITELSON stb.) biztosította, hogy minden terület a legkorszerűbb formában tükröződjék a könyvben. A szerzők bátran építették be az új eredményeket. A legértékesebbek éppen az „új” (a pedagógia alapjainak kifejtésekor eddig gyakran mellőzött) fejezetek, mint a fejlődés és nevelés kérdéseit, a matematikai módszerek alkalmazását, a mai burzsoá pedagógiát ismertető, elemző fejezet.

A mű egésze gazdag tényanyagra, bő nemzetközi irodalomra támaszkodik. A pedagógia minden művelője — kutató és gyakorló pedagógus — nagy haszonnal forgathatja.

FALUS IVÁN

ACTA IUVENUM

Emlékkönyv az Eötvös József Kollégium hetvenedik évfordulójára

1—2. köt. Szerk.: TÓTH GÁBOR. Kiadja az ELTE Bölcsészettudományi Kar KISZ VB. Bp. 1968. Kossuth Könyvkiadó Soksz. Ú. 496 p.

Huszonegy fiatal két tucatnyi tanulmánya egy csokorban. Végzős bölcsész hallgatók első tudományos szárnypróbálgatása, melyben nem a világot minden áron megváltani akaró, teret követelő fiatalos túlfűtöttség, hanem a kezdő tudós szerénysége, kutató szenvedélye, alapossága, gondolatgazdagsága jelentik azokat az erényeket, amelyekre érdemes odafigyelni.

A kötet megjelenése önmagában is jelentős. A cím és az előző utal rá, hogy terv szerint a szép hagyományú Eötvös József Kollégium fennállásának 70. évfordulóján ezzel is adózni kívánt a ma ifjúsága a nagy elődök emlékének. Nem szükséges hangsúlyoznunk, hogy a hagyománytisztelőnek ez a legméltóbb formája egy olyan intézményben, ahol a szakmai igényesség mindig is átlagon felüli eredményeket produkált. Még az sem von le értékéből, hogy anyagi nehézségek miatt az elképzelés három éves készéssel realizálódott, hiszen a dolgozatok időre elkészültek, s betöltötték nevelési funkciójukat is. A tanulmányok tartalmi ér-

tekei együttesen bizonyítják, milyen fontos és hatékony tényező lehet egy kollégiumban a kellően tudatosított hagyomány. De bizonyítja azt is, hogy a szakkollégium — amely éppen a régi Eötvös Kollégium legértékesebb eredményeit igyekszik továbbfejleszteni — egyik figyelmet érdemlő formája a kommunista szakemberképzés rendszerének. Akik e kötet tervénél három évvel előzött talán még az első megjelenés izgalmaival tevékenykedtek, ma már jelentős publikációkkal és tudományos eredményekkel rendelkező egyetemi oktatók, aspiránsok, tudományos kutatók, középiskolai tanárok, s gyakran találkozzunk nevükkel a különböző szakfolyóiratokban, olykor könyvespolcainkon is (BÁBOSIK ISTVÁN, BARANYI FERENC, GYŐRI JUDIT, KOMORÓCZY GÉZA, SARBU ALADÁR, VARGA KÁROLY). Jó úton indult tehát az „új Eötvös”, s csak sajnálhatjuk, hogy e tehetséges fiatalokat a kétsédelem megfosztotta az első nyilvános szereplés közös élményétől. De úgy gondoljuk, a türelem, mely a kötetet mégis a nyilvánosság elé segí-

tette, új hagyományt teremtett, követendő példát és mércét adva a most következő újabb generációknak.

A kötet valamennyi dolgozata, függetlenül a keletkezés és megjelenés fent vázolt vonatkozásaitól, több mint alkalmi tisztelgés, s számíthat szaktudománya érdeklődésére. A legkülönbözőbb szakterületek képviseltek magukat, filozófia és neveléstudomány; nyelv-tudomány; irodalomtudomány; történettudomány; régészet és művészettörténet felosztásban. Az egységet a józan, jól körülhatárolt és megérlett témaválasztások, a filológiai pontosság, igényesség, szakirodalmi jártasság, világos értekező stílus biztosítja.

A tanulmányok egyenkénti értékelésére, méltatására nincs lehetőségünk, ezért csupán a témagazdagság illusztrálására törekszünk, és utalnánk néhány eredményre:

SZABÓ IMRE Helvetius érdeke fogalmáról írott fejtegetései a kérdéstörténetéhez szolgálhatnak értékes adalékkal. BÁBOSIK ISTVÁN a nevelélméleti és neveléslektani szakirodalom tükrében, valamint saját kísérleti eredményeire támaszkodva elemzi az erkölcsi tudatosság és a magatartás kapcsolatainak kérdését. Vizsgálódásaiban az erkölcsi ítélőképeség és gondolkodás valamint a magatartás erős és közvetlen összefüggését, illetve az erkölcsi fogalmi és normaismeret közvetett hatását mutatja ki. A kísérletek adataiból megállapítja, hogy az erkölcsi intellektus alacsony szintje elsősorban erkölcsi közönbőséget okoz a magatartásban, míg a fejlett tudatosság motiválja a pozitív magatartásbeli megnyilvánulásokat, gátolja a negatívokat, tájékoztat, irányító szerepű az erkölcsi kezdeményezések, példák alternatíváiban. SEMJÉN ANDRÁS a munkalektan olyan fontos kérdésének vizsgálatáról számol be, mint az alkalmasság és beválás problematikája. A nyelvészeti tárgyú dolgozatok egyik része irodalomtörténeti vonatkozású is: HORVÁTH ANTAL Reviczky költészetében a már kiveszöbben levő elbeszélő múlt stilisztikai, verstani funkcióival foglalkozik; PUSZTAI FERENC pedig a Törökországi levelek humorának komplex elemzése során a stilisztika-elmélet számára is hasznos következtetésekre jut. Az irodalomtörténeti munkák között Byron, Dosztojevszkij, Jiří Wolker, Thomas Mann, W. H. Auden, Aragon nevével

találkozunk. A változatosság szembeütő, mint az is, hogy a kötetben a magyar irodalommal egyedül csak GyÖRRI JUDIT foglalkozik, igaz ő is Thomas Mann magyarországfelolvasó estjei kapcsán. Amíg az irodalmárok-nál a hazai, addig a történések-nél az egyetemes kérdések iránti érdeklődést hiányoljuk. Egy kivételével (BERGÉNYI IVÁN: A királyi kápolnaispán XIV. századi működéséhez) valamennyi legújabbkori téma. Külön is említést érdemel NÉMETH JÓZSEF tanulmánya, amelyben a századeleji magyar kulturális élet és oktatásügy osztályjellegét elemezve a népiskola helyzetén változtatni akaró törekvések egyik első példáját, a Szabó Ervin inspirációjára létrejött bögtei iskola történetét írja meg. Részletezi a baloldali szociáldemokrata tanítónak, Tarczai Lajosnak, valamint a mecénás anarchista Batthyány grófnak elképzeléseit a népoktatás szervezetről és tartalmáról, értékes adalékkal szolgálva a művelődéstörténetek eme fontos területéhez. Az ókortudományi fejezetben KOMORÓCZY GÉZA a mezopotámiai iskola történetére, a diákok és írkok szerepére vonatkozó adatokat, következtetéseket közöl, összegyűjtve és elemezve az E. I. Gordon által publikált sumer közmondásokat. HAVAS LÁSZLÓ Ciceró és az üzletemberek viszonyát, SZABÓ KÁLMÁN egy vergiliusi sor utóéletét vizsgálja. SZABÓ MIKLÓS a kelta nagyplasztika kérdéséhez szolgál értékes adatokkal és illusztrációkkal, MAROSI ERNŐ pedig a két világháború közötti művészettörténeti szakirodalom görök stíluskorszak szemléletének marxista kritikáját adja.

A második kötet végén lévő francia és orosz nyelvű kivonatok lehetővé teszik, hogy határainkon túl is képet nyerjenek az Eötvös József Kollégiumban folyó hagyománytisztel minőségéről azok, akik e neves intézmény-nel valaha kapcsolatba kerültek.

Dicséret illeti mindazokat a tudós tanárokat, akik e tanulmányok szerzőit tanácsaikkal, útmutatásaikkal ez eredményekhez segítették, nem utolsósorban a kötet szerkesztőit és a Bölcsészettudományi Kar KISZ Bizottságát, akik felismerték a vállalkozásban rejlő nevelési lehetőséget és az *Acta Iuvenum* időszak kiadvány különszámaként teret engedtek e publikációknak.

VILLANGÓ ISTVÁN

REGŐS JÁNOS:

AZ ELEMI NÉPOKTATÁSÜGY VAS MEGYÉBEN 1867—1890

Jelentős évfordulóhoz közeledik a magyar neveléstörténet: az Eötvös-féle népiskolai törvényt 1968. december 5-én szentesítette Ferenc József, és december 7-én jelent meg az Országos Törvénytárban. Utóéleté mindmáig hagy feltárandó mozzanatok. Tény az, hogy

ilyen célú törvény közzétételében 12 évvel előztük meg Angliát és 14 évvel Franciaországot.

REGŐS JÁNOS azt vizsgálja könyvében, hogy a nagyszerű törvény miként valósított meg Vas megyében, illetve keresztülvitelének